

NODAVLAT MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI RAHBARLARINING MOLIVAVIY KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISH ZARURATI

Baxronov Rustam Rajabovich

<https://doi.org/10.5281/zenodo.22139292>

Annotatsiya. Tezida nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining moliyaviy kompetensiyalarini rivojlantirish zaruratining sabablari ko'rib chiqiladi. Xususiyl bog'chalar sonining ortib borishi, ularga berilayotgan soliq imtiyozlari va bozor raqobati sharoitida rahbarning moliyaviy savodxonlik darajasi tashkilot barqarorligini belgilovchi asosiy omillardan biriga aylanmoqda. Moliyaviy kompetensiyalarning tarkibiy qismlari, ularni rivojlantirishga to'sqinlik qiluvchi omillar hamda asosiy rivojlantirish yo'nalishlari tahlil qilinadi va amaliy takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: moliyaviy kompetensiya, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti, rahbar, moliyaviy savodxonlik, kasbiy rivojlanish, malaka oshirish.

O'zbekistonda nodavlat maktabgacha ta'lim tizimining jadal rivojlanishi mamlakat ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotining muhim ko'rsatkichlaridan biriga aylandi. Prezidentning 2024-yil 31-yanvardagi PQ-49-son qarori bilan nodavlat ta'lim tashkilotlariga berilgan soliq va boshqa imtiyozlar xususiyl bog'chalar tarmog'ining kengayishiga xizmat qilmoqda. Biroq bunday rivojlanish bilan bir qatorda nodavlat maktabgacha ta'lim tashkiloti (MTT) rahbarlari oldida yangi, avval bo'lmagan vazifalar: mustaqil moliyaviy rejalashtirish, xarajatlarni optimallashtirish, investitsiya qarorlarini asoslash kabi vazifalar paydo bo'lmoqda. Ushbu vazifalarni muvaffaqiyatli bajarish esa rahbarning moliyaviy kompetensiyasi darajasiga bevosita bog'liqdir. Shu bois mavzuning dolzarbligi nafaqat alohida tashkilotning, balki butun nodavlat ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi bilan chambarchas bog'liq.

Amaliyot shuni ko'rsatadiki, nodavlat MTT rahbarlarining aksariyati oliyl pedagogika ta'limi asosida tayyorlangan bo'lib, ularda moliya-iqtisod sohasidagi tizimli bilim va ko'nikmalar yetarli darajada shakllanmagan. Bu holat bir qator muammolarni keltirib chiqarmoqda: birinchidan, ota-onalar to'lovlari va byudjetdan tashqari mablag'larni samarali taqsimlashda qiyinchiliklar yuzaga keladi; ikkinchidan, moliyaviy hisobotlarni to'g'ri tuzish va tahlil qilishda xatoliklar sodir bo'ladi; uchinchidan, uzoq muddatli investitsiya qarorlari (masalan, bino ta'miri, jihozlash) ko'pincha yetarli iqtisodiy asoslanmasdan qabul qilinadi.

Moliyaviy kompetensiyani rivojlantirish zaruratini belgilovchi omillar qatoriga quyidagilarni kiritish mumkin. Birinchisi – bozor omili: xususiyl

bog'chalar davlat va boshqa nodavlat tashkilotlar bilan raqobatda faoliyat yuritib, narxlar siyosati va xizmat sifati o'rtasidagi muvozanatni topa bilishi lozim, bu esa moliyaviy tahlil ko'nikmalarisiz mumkin emas. Ikkinchisi – me'yoriy-huquqiy omil: davlat tomonidan berilayotgan soliq va boshqa imtiyozlardan to'liq foydalanish uchun rahbar moliya-soliq qonunchiligini yaxshi bilishi zarur. Uchinchisi – institutsional omil: jamoatchilik nazorati va ota-onalar kengashlari oldida hisobdorlik rahbardan moliyaviy shaffoflikni ta'minlash ko'nikmasini talab qiladi.

Moliyaviy kompetensiyani tahlil qilishda uning tarkibiy qismlarini ham aniq belgilab olish muhim. Xususan, moliyaviy kompetensiya o'z ichiga quyidagilarni oladi: moliyaviy hujjatlarni (balans, xarajat-daromad smetasi) o'qiy olish va tushunish ko'nikmasi; byudjet rejalashtirish va uni amalga oshirishni nazorat qilish ko'nikmasi; moliyaviy xatarlarni oldindan baholash va ularga nisbatan chora ko'rish qobiliyati; shuningdek, moliyaviy qarorlarni ota-onalar va jamoatchilik oldida shaffof tarzda asoslay bilish ko'nikmasi. Ushbu tarkibiy qismlarning har biri alohida o'qitish mazmunini talab qiladi va shunga ko'ra malaka oshirish dasturlari ham modulli asosda qurilishi maqsadga muvofiq.

Xorijiy tajribada ta'lim muassasalari rahbarlarining moliyaviy kompetensiyasi maxsus sertifikatlash dasturlari orqali rivojlantiriladi, bunda byudjetlashtirish, xarajat-natija tahlili, moliyaviy xatarlarni boshqarish kabi modullar qamrab olinadi. O'zbekiston sharoitida esa bunday tayyorgarlik hozircha asosan umumiy pedagogik malaka oshirish dasturlari doirasida, moliyaviy yo'nalishga alohida e'tibor qaratilmagan holda amalga oshirilmoqda. Shu bois, nodavlat MTT rahbarlari uchun moliyaviy kompetensiyalarni maqsadli rivojlantiruvchi alohida o'quv modullarini joriy etish zarur.

Shuni ham ta'kidlash joizki, moliyaviy kompetensiyaning yetishmasligi nafaqat alohida tashkilotning moliyaviy holatiga, balki uning pedagogik faoliyatiga ham bilvosita ta'sir ko'rsatadi. Moliyaviy nosamarali boshqaruv natijasida yuzaga keladigan resurs taqchilligi o'quv-uslubiy ta'minot sifatining pasayishiga, pedagog kadrlarni rag'batlantirish imkoniyatlarining cheklanishiga olib kelishi mumkin. Shu bois moliyaviy kompetensiyani rivojlantirishni faqat iqtisodiy emas, balki pedagogik masala sifatida ham ko'rib chiqish lozim.

Moliyaviy kompetensiyalarni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari sifatida quyidagilarni taklif etish mumkin: rahbarlar uchun amaliy yo'naltirilgan qisqa muddatli kurslar tashkil etish; mintaqaviy ta'lim boshqarmalari bilan moliya-bank sohasi mutaxassislari o'rtasida doimiy metodik hamkorlikni yo'lga qo'yish; rahbarlarning moliyaviy bilim darajasini davriy ravishda baholab boruvchi

tizimni joriy etish; shuningdek, tajribali rahbarlar o'rtasida yaxshi amaliyotlarni almashish uchun mintaqaviy hamjamiyat platformalarini tashkil etish.

Xulosa qilib aytganda, nodavlat maktabgacha ta'lim tashkilotlari rahbarlarining moliyaviy kompetensiyalarini rivojlantirish nafaqat alohida tashkilotning, balki butun nodavlat ta'lim tizimining barqaror rivojlanishi uchun zaruriy shartdir. Ushbu yo'nalishda maqsadli o'quv dasturlarini ishlab chiqish va joriy etish, shuningdek moliyaviy kompetensiyani baholashning aniq mezonlarini shakllantirish kelgusi tadqiqotlar uchun istiqbolli masala bo'lib qolmoqda.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

- 1.O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Nodavlat ta'lim tashkilotlari uchun imtiyozlar tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi 2024-yil 31-yanvardagi PQ-49-son Qarori. — Toshkent, 2024.
- 2.Mirziyoyev Sh.M. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi to'g'risida: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 28-yanvardagi PF-60-son Farmoni. — Toshkent, 2022.
- 3.Jurakulov, R. (2022). ТЕОРИЯ ФОЛЬКЛОРНОЙ ФРАЗЕОЛОГИИ (по данным изучения языка сказки). Журнал Педагогики и психологии в современном образовании, 2(3).
- 4.Mohinur, R., & Jurakulov, R. D. (2022). Classification of Proverbs used in Folklore. Miasto Przysztosci, 448-449.
- 5.Журакулов, Р. (2018). Об особенностях фразеологии узбекских народных сказок. Иностранная филология: язык, литература, образование.-2018.-Е, 3, 47-51.
- 6.Xamdammovna, I. M. (2025). TA'LIM JARAYONIDA O'YIN ASOSIDAGI METODLARNING NAZARIY ASOSLARI. IZLANUVCHI, 1(6), 312-327.
- 7.Xamdammovna, I. M. (2022). COMPARATIVE ANALYSIS OF ASINETONE SPECIES IN ENGLISH AND UZBEK. Scientific progress, 3(3), 397-400.
- 8.Xamdammovna, I. M. (2025). HÖRVERSTÄNDNIS UND LESEN IN ENGLISCH PSYCHOLINGUISTISCHE KLASSIFIZIERUNG VON ÜBUNGEN FÜR SPRACHAKTIVITÄTEN. YANGI O 'ZBEKISTON, YANGI TADQIQOTLAR JURNALI, 2(4), 103-107.
- 9.Xamdammovna, I. M. (2025). ИНГЛИЗ ТИЛИДА ТИНГЛАБ ТУШУНИШ ВА ЎҚИШ НУТҚ ФАОЛИЯТЛАРИГА ОИД МАШҚЛАРНИНГ ПСИХОЛИНГВИСТИК ТАШНИФИ. IZLANUVCHI, 1(3), 52-59.
- 10.Fayzullayeva, M. B. (2023). O'TKIR HOSHIMOV ASARLARIDA "ONA" VA "AYOL" OBRAZLARI TALQINI. Экономика и социум, (6-2 (109)), 131-134.

11. Fayzullayeva, M. B. (2021). USING TECHNOLOGIES IN THE ENGLISH LANGUAGE LEARNING AND TEACHING. ResearchJet Journal of Analysis and Inventions, 2(05), 181-185.
12. G'Anisherovna, M. F. (2024). NUTQ MADANIYATI LINGVISTIK-PEDAGOGIK HODISA SIFATIDA. Science and innovation, 3(Special Issue 38), 142-143.
13. Murodova, F. (2026). MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARNING NUTQIY RIVOJLANISH BOSQICHLARI: FONETIK, LEKSIK, GRAMMATIK VA BOG'LANISHLI NUTQ ASOSIDA TAHLIL. Ijtimoiy-gumanitar sohada ilmiy-innovatsion tadqiqotlar, 3(4), 603-608.
14. To'lqinova, S., & Sharipova, S. (2026). A METHODOLOGY FOR INCREASING ATTENTION AND MOTIVATION THROUGH MICRO-EXERCISES AND INTERACTIVE ACTIVITIES IN CHILDREN'S PEDAGOGY. Asian journal of scientific research and innovations, 1(2), 251-253.
15. Jabborov, B., Sharipova, S. S., & Istamova, S. (2026, March). CONTEMPORARY ISSUES IN LINGUISTICS AND LITERARY STUDIES: THEORETICAL PARADIGMS, INTERDISCIPLINARY APPROACHES, AND METHODOLOGICAL CHALLENGES. In Conferences (Vol. 1, No. 01).

